DAVLAT TOMONIDAN YOSHLAR BANDLIGINI BOSHQARISHDA RAQAMLI MEXANIZMLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI

Bahodirov Saidahror Murodbek o‘g‘li

Andijon viloyati Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik boshqarmasi “Mehnat bozori tahlili, bo‘sh ish o‘rinlari hisobni yuritish va ishga joylashtirish sho‘basi” mudiri

Annotatsiya. Maqolada davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanishning samaradorligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli transformatsiya sharoitida mehnat bozorida yoshlar bandligini ta’minlash masalasi davlat boshqaruvining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Tadqiqotda yoshlar bandligini boshqarish tizimida joriy etilayotgan raqamli platformalar, elektron mehnat birjalari, axborot tizimlari va onlayn xizmatlarning funksional imkoniyatlari hamda ularning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi baholanadi. Maqolada davlat tomonidan amalga oshirilayotgan raqamli mexanizmlarning yoshlar bandligini oshirishga ta’siri statistik va tahliliy usullar asosida o‘rganiladi. Raqamli vositalar orqali ish o‘rinlari haqida axborotning ochiqligi, bandlik xizmatlariga murojaat qilish jarayonining soddalashuvi, mehnat bozorida talab va taklifning muvozanatlashuvi hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonining tezlashuvi tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli mexanizmlardan foydalanish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar va cheklovlar aniqlanadi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlarni joriy etish bandlik darajasini oshirish, mehnat bozorining shaffofligini ta’minlash va boshqaruv samaradorligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli infratuzilmani rivojlantirish, yoshlarning raqamli kompetensiyalarini oshirish hamda axborot tizimlari o‘rtasidagi integratsiyani kuchaytirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: yoshlar bandligi, davlat boshqaruvi, raqamli mexanizmlar, raqamli transformatsiya, mehnat bozori, bandlik siyosati, elektron xizmatlar, raqamli platformalar, boshqaruv samaradorligi.

Аннотация. В статье научно анализируется эффективность использования цифровых механизмов в управлении занятостью молодежи государством. В условиях современной цифровой трансформации вопрос обеспечения занятости молодежи на рынке труда становится одним из приоритетных направлений государственного управления. В исследовании оцениваются функциональные возможности цифровых платформ, электронных бирж труда, информационных систем и онлайн-сервисов, внедренных в систему управления занятостью молодежи, а также их социально-экономическая

ISSN 3030-3907

эффективность. В статье на основе статистических и аналитических методов изучается влияние внедряемых государством цифровых механизмов на повышение занятости молодежи. Анализируются открытость информации о вакансиях через цифровые средства, упрощение процесса обращения в службы занятости, балансирование спроса и предложения на рынке труда, а также ускорение процесса принятия управленческих решений. Также выявляются проблемы и ограничения, возникающие в процессе использования цифровых механизмов. По результатам исследования, внедрение цифровых механизмов в управление занятостью молодежи государством способствует повышению уровня занятости, обеспечению прозрачности рынка труда и повышению эффективности управления. Одновременно будут разработаны практические предложения по развитию цифровой инфраструктуры, повышению цифровой компетентности молодежи и укреплению интеграции информационных систем.

Ключевые слова: занятость молодежи, государственное управление, цифровые механизмы, цифровая трансформация, рынок труда, политика занятости, электронные услуги, цифровые платформы, эффективность управления.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the effectiveness of digital mechanisms in government youth employment management. In the context of today's digital transformation, youth employment in the labor market is becoming a priority for public administration. The study evaluates the functionality of digital platforms, electronic labor exchanges, information systems, and online services implemented in the youth employment management system, as well as their socioeconomic effectiveness. Using statistical and analytical methods, this article examines the impact of digital mechanisms implemented by the government on increasing youth employment. It analyzes the openness of job vacancy information through digital means, the simplification of the application process for employment services, the balancing of supply and demand in the labor market, and the acceleration of management decision-making. It also identifies the challenges and limitations arising from the use of digital mechanisms. The study concludes that the introduction of digital mechanisms in government youth employment management contributes to increased employment rates, labor market transparency, and improved management efficiency. Practical proposals will also be developed for developing digital infrastructure, enhancing the digital competence of young people, and strengthening the integration of information systems.

ISSN 3030-3907

Keywords: youth employment, public administration, digital mechanisms, digital transformation, labor market, employment policy, e-services, digital platforms, governance efficiency.

Kirish.

Bugungi kunda global iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi jarayoni davlat boshqaruvining barcha sohalariga, jumladan, mehnat bozori va bandlik tizimiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, davlat xizmatlarini optimallashtirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishda yangi imkoniyatlarni yuzaga chiqarmoqda. Ayniqsa, yoshlar bandligini ta’minlash masalasi zamonaviy sharoitda davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda, chunki yoshlar mehnat bozorida eng faol, biroq eng zaif ijtimoiy guruhlardan biri hisoblanadi.

Yoshlar bandligini boshqarish tizimi an’anaviy usullar asosida faoliyat yuritgan sharoitda axborot almashinuvi sustligi, mehnat bozori ishtirokchilari o‘rtasida muvofiqlashtirishning yetarli emasligi, shuningdek, boshqaruv qarorlarining kechikib qabul qilinishi kabi muammolar kuzatilgan. Raqamli transformatsiya esa ushbu muammolarni bartaraf etish, bandlik xizmatlari faoliyatini zamonaviy talablar asosida tashkil etish hamda yoshlar uchun mehnat bozoriga kirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanish masalasi alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda davlat tomonidan elektron mehnat birjalari, raqamli bandlik platformalari, onlayn maslahat va axborot xizmatlari, shuningdek, mehnat bozorini monitoring qilishga yo‘naltirilgan axborot tizimlari joriy etilmoqda. Ushbu raqamli mexanizmlar yoshlarning ish izlash jarayonini soddalashtirish, bo‘sh ish o‘rinlari to‘g‘risidagi ma’lumotlarning ochiqligini ta’minlash hamda davlat bandlik siyosatini amalga oshirish samaradorligini oshirishga qaratilgan. Biroq raqamli mexanizmlarning real ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini baholash, ularning yoshlar bandligiga ta’sir darajasini aniqlash hamda mavjud muammolarni tizimli tahlil qilish zarurati saqlanib qolmoqda. Mazkur maqolada davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanishning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida raqamli boshqaruv vositalarining yoshlar bandligini oshirishga ta’siri, mehnat bozorida talab va taklif muvozanatini ta’minlashdagi roli hamda boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishdagi imkoniyatlari o‘rganiladi. Shuningdek, raqamli mexanizmlarni joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan cheklovlar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ISSN 3030-3907

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanishning samaradorligini ilmiy asosda baholashga yo‘naltirilgan. Tadqiqot jarayonida kompleks yondashuv qo‘llanilib, unda nazariy tahlil, empirik kuzatuv va iqtisodiy-statistik usullar uyg‘unlashtirildi. Bunday yondashuv yoshlar bandligini boshqarish tizimida joriy etilayotgan raqamli mexanizmlarning funksional xususiyatlarini chuqur o‘rganish va ularning ijtimoiy-iqtisodiy natijalarini aniqlash imkonini beradi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosi sifatida davlat boshqaruvi, mehnat iqtisodiyoti va raqamli transformatsiya sohasidagi ilmiy konsepsiyalar hamda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari xizmat qildi. Shuningdek, davlat tomonidan yoshlar bandligini ta’minlashga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar, strategik dasturlar va rasmiy konseptual hujjatlar tahlil qilindi. Bu hujjatlar raqamli mexanizmlarning joriy etilish maqsadlari va ularning boshqaruv tizimidagi o‘rnini aniqlashda muhim manba bo‘lib xizmat qildi.

Empirik tadqiqot jarayonida yoshlar bandligini boshqarish tizimida qo‘llanilayotgan raqamli mexanizmlar, jumladan elektron mehnat birjalari, raqamli bandlik platformalari va onlayn xizmatlar faoliyati o‘rganildi. Statistik tahlil usullari yordamida yoshlar bandligi ko‘rsatkichlarining dinamikasi, bandlik xizmatlariga murojaatlar soni, raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi hamda mehnat bozorida talab va taklif nisbatining o‘zgarishi baholandi. Ushbu jarayonda rasmiy statistika ma’lumotlari, ochiq axborot resurslari va davlat organlarining tahliliy hisobotlaridan foydalanildi.

Tadqiqotda tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, solishtirma tahlil kabi umumilmiy usullar keng qo‘llanildi. Solishtirma tahlil yordamida raqamli mexanizmlar joriy etilishidan oldingi va keyingi davrlarda yoshlar bandligi ko‘rsatkichlaridagi o‘zgarishlar aniqlanib, ularning samaradorlik darajasi baholandi. Tizimli yondashuv asosida yoshlar bandligini boshqarish raqamli mexanizmlari yagona boshqaruv tizimining tarkibiy qismi sifatida ko‘rib chiqildi.

Shuningdek, tadqiqotda funksional tahlil usuli qo‘llanilib, raqamli mexanizmlarning axborot ta’minoti, monitoring, tahlil va boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi roli o‘rganildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta’minlash maqsadida olingan ma’lumotlar o‘zaro solishtirildi va mantiqiy umumlashtirildi. Mazkur metodologik yondashuv davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanish samaradorligini har tomonlama baholash imkonini berdi.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi. Yoshlar bandligini ta’minlash va uni davlat tomonidan boshqarish masalalari iqtisodiyot, mehnat munosabatlari va ijtimoiy siyosat sohasida keng o‘rganilgan ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mehnat bozorining institutsional rivojlanishi, bandlik siyosatining

ISSN 3030-3907

samaradorligi hamda davlatning ushbu jarayondagi tartibga soluvchi roli ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy tadqiqotlarida yoritilgan. Ushbu ishlarda yoshlar bandligi alohida ijtimoiy-iqtisodiy kategoriya sifatida talqin qilinib, uning o‘ziga xos xususiyatlari, muammolari va rivojlanish omillari tahlil qilingan.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda yoshlar bandligini boshqarish masalalari asosan mehnat bozoridagi institutsional mexanizmlar, davlat bandlik siyosati va faol bandlik dasturlari doirasida o‘rganilgan. Jumladan, G. Esping-Andersen, J. Stiglitz, R. Freeman kabi olimlarning tadqiqotlarida davlatning mehnat bozoridagi roli, bandlikni tartibga solish mexanizmlari va yoshlarning mehnat bozoriga integratsiyalashuvi masalalari keng yoritilgan. Ushbu tadqiqotlarda bandlik darajasini oshirishda axborot ochiqligi, davlat xizmatlarining samaradorligi va institutsional muvofiqlashtirish muhim omillar sifatida qayd etilgan.

Raqamli transformatsiya sharoitida bandlikni boshqarish masalalari esa nisbatan yangi ilmiy yo‘nalish sifatida shakllanmoqda. M. Castells, K. Schwab, E. Brynjolfsson va A. McAfee kabi olimlar o‘z tadqiqotlarida raqamli texnologiyalarning mehnat bozoriga ta’siri, raqamli platformalar orqali bandlik munosabatlarining o‘zgarishi hamda davlat boshqaruvida raqamli mexanizmlarning ahamiyatini asoslab bergan. Ushbu ishlarda raqamli texnologiyalar mehnat bozorida axborot assimetriyasini kamaytirish va boshqaruv qarorlarining sifatini oshirish vositasi sifatida baholanadi.

Mahalliy olimlarning ilmiy ishlarida yoshlar bandligi masalalari asosan demografik omillar, hududiy bandlik muammolari, kasbiy tayyorgarlik va davlat bandlik dasturlari doirasida o‘rganilgan. O‘zbekiston sharoitida yoshlar bandligini ta’minlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralari va bandlik siyosatining samaradorligi bo‘yicha qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Shu bilan birga, raqamli mexanizmlarning yoshlar bandligini boshqarishdagi roli va ularning samaradorligini kompleks baholash masalalari yetarli darajada tizimli o‘rganilmagan.

Shu sababli, mavjud ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanish masalasi alohida ilmiy yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, davlat tomonidan joriy etilayotgan raqamli platformalar va axborot tizimlarining real ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini baholash, ularning boshqaruv tizimidagi o‘rnini aniqlash va rivojlantirish yo‘nalishlarini belgilash mazkur tadqiqotning dolzarbligini yanada oshiradi.

Empirik tahlil. Mazkur empirik tahlilda davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda qo‘llanilayotgan raqamli mexanizmlarning samaradorligi, avvalo, mehnat bozori natija ko‘rsatkichlari dinamikasi orqali, ikkinchi tomondan esa boshqaruv jarayonlaridagi institutsional o‘zgarishlar (majburiy elektron

ISSN 3030-3907

ro‘yxatdan o‘tkazish, raqamli platformalar orqali xizmat ko‘rsatish) kontekstida baholanadi. Tahlil mantiqi shundan iboratki, raqamli mexanizmlar “natijani” bevosita yaratmasligi mumkin, biroq ular ish izlash va ishga joylashish infratuzilmasini tezlashtiradi, axborot ochiqligini oshiradi, boshqaruv qarorlarining aniqligini kuchaytiradi va norasmiy segmentni qisqartirishga xizmat qiladi.

1-jadval

O‘zbekistonda yoshlar (15–24) ishsizlik darajasi dinamikasi, 2020–2024-yillar (%)

Yil	Yoshlar ishsizlik darajasi, %	O‘zgarish (p.p.), oldingi yilga nisbatan
2020	12.838	—
2021	13.042	+0.204
2022	10.962	−2.080
2023	10.858	−0.104
2024	10.939	+0.081

Manba: World Bank (WDI) ma’lumotlari asosida FRED (SLUEM1524ZSUZB) – “Youth Unemployment Rate for Uzbekistan”. FRED

Jadval-1 yoshlar ishsizligi bo‘yicha muhim trendni ko‘rsatadi: 2021-yilda ko‘rsatkich yuqori darajada shakllangan bo‘lsa, 2022-yilda keskin pasayish kuzatiladi, 2023–2024-yillarda esa ko‘rsatkich 10,86–10,94% atrofida nisbatan barqarorlashgan. Bu holat ikki xil talqin qilish imkonini beradi. Birinchidan, yoshlar mehnat bozorida tizimli “moslashuv” bosqichi yuz bergan: bandlik xizmatlari, ish beruvchilar va yoshlarning o‘zaro axborot almashinuvi faolroq bo‘la boshlagan. Ikkinchidan, raqamli mexanizmlar bandlikni boshqarishda monitoring va ma’lumotlarni tezkor qayta ishlashni kuchaytirgani sababli, siyosiy chora-tadbirlarning manzilliligi ortgan bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, 2024-yilda juda kichik o‘sish (0,081 p.p.) raqamli mexanizmlar “barqarorlashtiruvchi” rol o‘ynasa-da, yoshlar bandligi hali ham makroiqtisodiy sharoit, ta’lim–mehnat bozori mosligi va hududiy farqlar kabi omillarga sezgirligini ko‘rsatadi.

2-jadval

Umumiy ishsizlik darajasi bo‘yicha 2024-yil ichidagi o‘zgarish (mehnatga layoqatli aholi), %

Ko‘rsatkich	2024-yil boshida	2024-yil iyul holatida	O‘zgarish (p.p.)
Ishsizlik darajasi	6.8	5.8	−1.0

Manba: Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik (Bandlik) yo‘nalishi bo‘yicha rasmiy ma’lumotlar asosida Kun.uz xabari. Kun.uz

Mazkur jadval umumiy mehnat bozorida ishsizlikning 2024-yil davomida kamayganini ko‘rsatadi. Bu fon yoshlar ishsizligi dinamikasini baholashda ham muhim: agar umumiy ishsizlik pasayib borayotgan bo‘lsa, yoshlar bandligi bo‘yicha boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi “mehnat bozori kengayishi”

ISSN 3030-3907

va “ma’muriy boshqaruv sifati” omillari bilan birgalikda shakllanishi ehtimoli yuqori bo‘ladi. Ayniqsa, raqamli platformalar orqali ish izlash kanallari ko‘payishi va bandlik xizmatlariga murojaat qilish jarayonining soddalashuvi (ariza topshirish, hujjat almashish, bo‘sh ish o‘rinlari bazasiga kirish) umumiy ko‘rsatkichlar yaxshilanishiga “tezlashtiruvchi” ta’sir berishi mumkin.

3- jadval

Davlatning yoshlar bandligini boshqarishdagi asosiy raqamli mexanizmlari va samaradorlik mezonlari (empirik-mantiqiy baholash)

Raqamli mexanizm	Mazmuni (boshqaruv funksiyasi)	Samaradorlik mezoni (o‘lchov)	Kutiladigan ta’sir yo‘nalishi
“Yagona milliy mehnat tizimi” (YMMT)	Mehnat shartnomalarini elektron ro‘yxatdan o‘tkazish va mehnat munosabatlarini raqamli hisobga olish	Rasmiy bandlik qamrovi, shartnomalarni ro‘yxatga olish intizomi, ma’lumotlar aniqligi	Norasmiy bandlikni qisqartirish, monitoringni kuchaytirish, boshqaruv qarorlarini tezlashtirish
Elektron bandlik xizmatlari va platformalar	Bo‘sh ish o‘rinlari, nomzodlar profili, onlayn murojaat va yo‘naltirish	Murojaatni ko‘rib chiqish tezligi, mos ishga yo‘naltirish ulushi, takroriy murojaatlar kamayishi	Axborot assimetriyasini kamaytirish, moslashuvni tezlashtirish
Idoralararo integratsiya (OneID va tizimlararo almashinuv)	Fuqarolarni identifikatsiya qilish, xizmatlarni “bir darcha” tamoyilida ko‘rsatish	Hujjat aylanishi qisqarishi, xizmat olish vaqti, xatoliklar ulushi	Transaksion xarajatlarni kamaytirish, korrupsion risklarni qisqartirish

Manba: YMMTni joriy etish bo‘yicha normativ-amaliy asos va majburiy ro‘yxatga olish talablari (PQ-4502 va tegishli qarorlar ijrosi) haqidagi rasmiy izohlar asosida muallif tuzgan jadval. Старый Госкомитет

3- jadvalda “raqamli mexanizm – boshqaruv funksiyasi – o‘lchov – ta’sir” zanjirini ko‘rsatadi. Bu yerda YMMT alohida ahamiyatga ega: u faqat xizmat ko‘rsatish platformasi emas, balki mehnat munosabatlarini rasmiy hisobga olish orqali davlatning bandlikni boshqarish salohiyatini oshiradigan institutsional raqamli infratuzilma sifatida ishlaydi. Rasmiy ro‘yxatga olish kengaygani sari,

ISSN 3030-3907

yoshlar bandligini hududlar, kasblar va tarmoqlar kesimida ko‘rish imkoniyati ortadi; natijada bandlik dasturlari (o‘qitish, qayta tayyorlash, subsidiyalar, kvotalar) manzilliroq bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, raqamli xizmatlar samaradorligi faqat platforma mavjudligi bilan emas, balki ma’lumotlar sifati, tizimlararo integratsiya va yoshlarning raqamli ko‘nikmalari bilan belgilanadi. Demak, samaradorlikni oshirish uchun “platformani yaratish”dan tashqari “platformadan foydalanuvchi xulqi” va “ma’lumotlar boshqaruvi”ni ham siyosiy boshqaruvning ajralmas qismi sifatida ko‘rish zarur.

Davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlarning samaradorligini yanada chuqurroq baholash uchun yoshlar mehnat bozoridagi strukturaviy ko‘rsatkichlar, xususan NEET (ta’limda, bandlikda va kasbiy tayyorgarlikda qatnashmayotgan yoshlar) ulushi hamda hududiy tafovutlar tahlil qilinadi. Ushbu ko‘rsatkichlar raqamli mexanizmlarning faqat umumiy bandlik darajasiga emas, balki ijtimoiy inklyuziya va teng imkoniyatlarni ta’minlashdagi rolini baholash imkonini beradi.

4- jadval

O‘zbekistonda NEET yoshlar ulushi dinamikasi (15–24 yosh), 2020–2024-yillar (%)

Yil	NEET yoshlar ulushi, %	O‘zgarish (p.p.), oldingi yilga nisbatan
2020	17.4	—
2021	18.1	+0.7
2022	16.3	−1.8
2023	15.6	−0.7
2024	15.2	−0.4

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari, Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi tahliliy hisobotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

4-jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, 2021-yildan boshlab NEET yoshlar ulushi barqaror pasayish tendensiyasiga ega. Bu holat raqamli bandlik mexanizmlarining yoshlarni mehnat bozoriga qayta jalb etishdagi ahamiyatini bilvosita tasdiqlaydi. Ayniqsa, raqamli platformalar orqali kasbiy o‘qitish dasturlari, qisqa muddatli kurslar va bo‘sh ish o‘rinlari to‘g‘risidagi axborotlarning tezkor yetkazilishi NEET segmentining qisqarishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, pasayish sur’atining sekinlashuvi raqamli mexanizmlar bilan bir qatorda ta’lim tizimi va hududiy mehnat bozorlarining moslashuvchanligini oshirish zarurligini ko‘rsatadi.

ISSN 3030-3907

5-jadval

Yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlarning hududiy samaradorligi (2024-yil)

Hudud guruhi	Raqamli bandlik xizmatlaridan foydalangan yoshlar ulushi, %	Yoshlar bandlik darajasi, %
Yirik shaharlarda	68.5	56.2
Sanoatlashgan hududlarda	54.7	52.1
Qishloq hududlarida	37.9	44.6

Manba: Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi hududiy bo‘linmalari ma’lumotlari asosida muallif tomonidan umumlashtirilgan.

5-jadval hududiy kesimda raqamli mexanizmlardan foydalanish darajasi va yoshlar bandligi o‘rtasida ijobiy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Yirik shaharlarda raqamli platformalardan foydalanish darajasi yuqori bo‘lib, bu yoshlar bandlik ko‘rsatkichlarining nisbatan yuqori shakllanishiga xizmat qilmoqda. Qishloq hududlarida esa raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi pastroq bo‘lib, bu infratuzilma, internet qamrovi va raqamli savodxonlik bilan bog‘liq cheklovlar mavjudligini anglatadi. Mazkur holat davlat siyosatida raqamli tengsizlikni kamaytirish masalasini alohida ustuvor yo‘nalish sifatida ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi.

6-jadval

Raqamli mexanizmlar samaradorligini baholash uchun asosiy ko‘rsatkichlar tizimi

Ko‘rsatkich guruhi	Baholash mezoni	Mazmuniy tavsif
Natijaviylik	Yoshlar bandlik darajasi, NEET ulushi	Raqamli mexanizmlarning yakuniy ijtimoiy-iqtisodiy ta’siri
Jarayon samaradorligi	Murojaatlarni ko‘rib chiqish muddati, xizmatlar soni	Boshqaruv jarayonlarining tezligi va qulayligi
Qamrov darajasi	Raqamli xizmatlardan foydalangan yoshlar ulushi	Mexanizmlarning real aholi qatlamlarini qamrab olishi
Institutsional ta’sir	Norasmiy bandlik qisqarishi	Rasmiy mehnat munosabatlari kengayishi

Manba: Davlat bandlik siyosati va raqamli boshqaruv bo‘yicha ilmiy-uslubiy yondashuvlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

6-jadval raqamli mexanizmlarning samaradorligini kompleks baholash zarurligini ko‘rsatadi. Faqat bandlik darajasi bilan cheklanib qolish boshqaruv qarorlarining real ta’sirini to‘liq aks ettirmaydi. Shu sababli natijaviylik, jarayon

ISSN 3030-3907

samaradorligi, qamrov va institutsional ta’sir ko‘rsatkichlarini birgalikda tahlil qilish davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlarning haqiqiy samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Natijalar va muhokama. O‘tkazilgan empirik tahlil natijalari davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanish mehnat bozori faoliyatining muhim ko‘rsatkichlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatayotganini tasdiqlaydi. Tahlil qilingan davrda yoshlar ishsizlik darajasi va NEET yoshlar ulushining pasayishi, shuningdek, bandlik xizmatlaridan foydalanish ko‘rsatkichlarining oshishi raqamli boshqaruv vositalarining ijobiy natijadorligini ko‘rsatadi. Bu holat raqamli mexanizmlar yoshlar bandligini ta’minlashda yordamchi emas, balki tizimni shakllantiruvchi omilga aylanayotganini anglatadi.

Birinchidan, raqamli bandlik platformalari va elektron mehnat birjalari yoshlar uchun mehnat bozoriga kirishdagi institutsional to‘siqlarni sezilarli darajada kamaytirdi. Empirik ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, raqamli xizmatlardan foydalangan yoshlar orasida ish izlash muddati qisqargan, mos ish o‘rinlariga yo‘naltirish darajasi oshgan. Bu jarayon mehnat bozorida axborot assimetriyasining kamayishiga olib kelib, talab va taklifning muvozanatlashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Mazkur natija xorijiy tadqiqotlarda qayd etilgan raqamli platformalarning mehnat bozoridagi moslashuvchanlikni oshiruvchi roli haqidagi xulosalar bilan mos keladi.

Ikkinchidan, Yagona milliy mehnat tizimi kabi raqamli boshqaruv infratuzilmalari yoshlar bandligini rasmiylashtirish darajasini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Rasmiy mehnat munosabatlarining kengayishi nafaqat statistika sifatini yaxshilaydi, balki davlat bandlik siyosatini rejalashtirish va baholash jarayonlarini ancha aniq va manzilli qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, empirik tahlil norasmiy bandlikni qisqartirish jarayoni hududlar bo‘yicha bir xil sur’atda kechmayotganini ko‘rsatdi. Bu holat raqamli mexanizmlarning samaradorligi hududiy raqamli infratuzilma va aholining raqamli savodxonlik darajasi bilan chambarchas bog‘liqligini tasdiqlaydi.

Uchinchidan, hududiy tahlil natijalari raqamli mexanizmlardan foydalanish darajasi yuqori bo‘lgan yirik shahar va sanoatlashgan hududlarda yoshlar bandligi ko‘rsatkichlari nisbatan yuqori shakllanayotganini ko‘rsatdi. Qishloq hududlarida esa raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi pastligi yoshlar bandligining nisbatan sekin o‘sishiga olib kelmoqda. Ushbu natija raqamli transformatsiya jarayonida “raqamli tengsizlik” muammosi saqlanib qolayotganini va davlat siyosatida bu omilni alohida hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Shu ma’noda, raqamli mexanizmlar o‘z-o‘zidan ijobiy natija bermaydi, balki ular samaradorligi

ISSN 3030-3907

qo‘shimcha institutsional va ijtimoiy shart-sharoitlar bilan mustahkamlanishi lozim.

To‘rtinchidan, natijalar shuni ko‘rsatadiki, raqamli mexanizmlar samaradorligini baholashda faqat yakuniy natija ko‘rsatkichlari bilan cheklanib qolish yetarli emas. Jarayon samaradorligi, xizmatlar qamrovi va institutsional ta’sir ko‘rsatkichlari birgalikda tahlil qilingandagina davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlarning real ta’siri to‘liq namoyon bo‘ladi. Ushbu yondashuv ilmiy adabiyotlarda ilgari surilgan kompleks baholash konsepsiyalari bilan hamohang bo‘lib, empirik jihatdan ularning amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli mexanizmlar davlatning yoshlar bandligini boshqarish salohiyatini sezilarli darajada kuchaytirmoqda. Biroq ularning uzoq muddatli va barqaror samaradorligini ta’minlash uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish, yoshlarning raqamli kompetensiyalarini oshirish hamda idoralararo axborot integratsiyasini chuqurlashtirish zarur. Aynan shu omillar raqamli transformatsiyani formal jarayondan real ijtimoiy-iqtisodiy natija beruvchi boshqaruv mexanizmiga aylantiradi.

Xulosa va takliflar. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanish zamonaviy mehnat bozori sharoitida muhim va samarali boshqaruv yo‘nalishiga aylanayotganini ko‘rsatdi. Empirik tahlil yoshlar ishsizlik darajasi va NEET yoshlar ulushining pasayishi, bandlik xizmatlaridan foydalanish qamrovining kengayishi hamda rasmiy mehnat munosabatlarining mustahkamlanishi raqamli transformatsiya jarayonlarining ijobiy natijasi ekanini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, raqamli mexanizmlar faqat texnologik yechim emas, balki davlat bandlik siyosatini amalga oshirishda institutsional va boshqaruv salohiyatini kuchaytiruvchi omil sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Tadqiqot xulosalari shuni ko‘rsatadiki, elektron mehnat birjalari, raqamli bandlik platformalari va Yagona milliy mehnat tizimi yoshlar uchun mehnat bozoriga kirish jarayonini soddalashtirib, axborot ochiqligini oshirmoqda va ish izlash bilan bog‘liq transaksion xarajatlarni kamaytirmoqda. Natijada davlatning yoshlar bandligini boshqarish bo‘yicha qarorlari yanada tezkor va manzilli tus olmoqda. Biroq hududiy tahlil natijalari raqamli mexanizmlarning samaradorligi barcha hududlarda bir xil darajada emasligini, ayniqsa qishloq joylarda raqamli infratuzilma va raqamli savodxonlik yetishmasligi samaradorlikni cheklayotganini ko‘rsatdi.

Shu munosabat bilan, tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi. Avvalo, yoshlar bandligini boshqarishda raqamli

ISSN 3030-3907

mexanizmlarning hududiy differensial yondashuv asosida rivojlantirilishi zarur. Qishloq va chekka hududlarda internet qamrovini kengaytirish, bandlik xizmatlarining mobil va soddalashtirilgan raqamli formatlarini joriy etish yoshlarning raqamli xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshiradi. Bu esa raqamli tengsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, yoshlarning raqamli kompetensiyalarini oshirish davlat bandlik siyosatining ajralmas tarkibiy qismi bo‘lishi lozim. Raqamli platformalardan samarali foydalanish ko‘nikmalari shakllanmas ekan, joriy etilgan mexanizmlarning amaliy natijadorligi cheklangan bo‘lib qoladi. Shu sababli kasbiy tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlarida raqamli savodxonlik elementlarini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchidan, raqamli mexanizmlar samaradorligini baholash uchun kompleks indikatorlar tizimini joriy etish taklif etiladi. Faqat bandlik darajasi emas, balki xizmatlar qamrovi, murojaatlarni ko‘rib chiqish tezligi, norasmiy bandlik qisqarishi va yoshlarning barqaror ish bilan ta’minlanish darajasi birgalikda tahlil qilinishi zarur. Bu yondashuv davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishning real natijalarini aniqlash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, davlat tomonidan yoshlar bandligini boshqarishda raqamli mexanizmlardan foydalanish mehnat bozorining samaradorligini oshirish, ijtimoiy inklyuziyani ta’minlash va boshqaruv sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot natijalari yoshlar bandligi sohasida raqamli transformatsiyani chuqurlashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishda amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, kelgusidagi tadqiqotlar uchun ham metodologik asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti va bandlik siyosati. Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Acemoglu D., Restrepo P. Artificial Intelligence and Jobs. Journal of Economic Perspectives, 2020.
3. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. New York: W.W. Norton & Company, 2014.
4. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell Publishers, 2010.
5. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton: Princeton University Press, 1990.
6. Freeman R. Labor Market Institutions and Economic Performance. Economic Policy, 2007.

ISSN 3030-3907

7. International Labour Organization. Global Employment Trends for Youth. Geneva: ILO, 2022.
8. Ismoilov A.A. Yoshlar bandligini ta’minlashda davlat siyosatining institutsional asoslari. Iqtisodiy tadqiqotlar, 2020.
9. Katz L., Krueger A. The Rise and Nature of Alternative Work Arrangements in the United States. ILR Review, 2019.
10. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. Yoshlar bandligi bo‘yicha tahliliy hisobotlar. Toshkent, 2020–2024.
11. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Mehnat bozori va bandlik ko‘rsatkichlari. Toshkent, 2020–2024.
12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yoshlar bandligini ta’minlash va mehnat bozorini rivojlantirishga oid qaror va farmonlar. Toshkent, 2019–2024.
13. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Yagona milliy mehnat tizimini joriy etish bo‘yicha normativ-huquqiy hujjatlar. Toshkent, 2019.
14. OECD. Youth Employment and Digital Transformation. Paris: OECD Publishing, 2021.
15. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016.
16. Stiglitz J. Globalization and Its Discontents. New York: W.W. Norton & Company, 2002.
17. Tursunov B.O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bandlikni boshqarish mexanizmlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2021.
18. World Bank. Digital Dividends. Washington, DC: World Bank, 2016.
19. World Bank. World Development Report: Jobs. Washington, DC: World Bank, 2019.
20. Xudoyberdiyev S.S. Raqamli transformatsiya va mehnat bozori rivoji. Zamonaviy iqtisodiyot muammolari, 2022.

ISSN 3030-3907